

Maurycy Biesiadecki

PROGRAM NAUCZANIA PRZEDMIOTU

TRĄBKA

SZKOŁA MUZYCZNA I STOPNIA NR 1
IM. ST. WIECHOWICZA
W KRAKOWIE

Podstawa prawna:

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 sierpnia 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego (Dz. U. z dnia 28 sierpnia 2019 r. Poz. 1637)

Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania w publicznych szkołach i placówkach artystycznych (Dz. U. z dnia 5 lipca 2019 r. Poz. 1247)

Statut Szkoły Muzycznej I Stopnia Nr 1 im. Stanisława Wiechowicza w Krakowie.

Kraków IX 2019

Spis treści

WSTĘP

I. CELE KSZTAŁCENIA - WYMAGANIA OGÓLNE

II. CELE KSZTAŁCENIA-WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

1. Rozbudzenie zainteresowania muzyką

2. Opanowanie podstawowych umiejętności gry na instrumencie

3. Wykorzystanie nabytej wiedzy i umiejętności ucznia do samodzielnej pracy nad repertuarem

4. Przygotowanie ucznia do występów solowych i zespołowych oraz uczestnictwa w życiu muzycznym

III. FORMY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ, ROLA I KRYTERIA OCENY UCZNIA

IV. WARUNKI NIEZBĘDNE DO REALIZACJI PROGRAMU NAUCZANIA

V. EFEKTY KSZTAŁCENIA NA KONIEC NAUKI W SZKOLE I STOPNIA

WSTĘP

Nauka gry na instrumencie w szkole muzycznej ma charakter indywidualnej pracy z uczniem w różnym wieku i różnym talencie.

Taka forma kontaktów wymaga aktywnego i elastycznego dostosowania metod i technik nauczania do indywidualnych możliwości i zdolności ucznia.

Na trąbce bardzo istotne jest dostosowanie zadań a tym samym użycie odpowiednich metod i technik do wieku oraz rozwoju fizycznego ucznia.

Materiał nauczania jest skonstruowany zgodnie z nową podstawą programową, daje uczniowi możliwość zdobycia podstaw umiejętności instrumentalnych. Opisuje przewidywania w postępach jakie powinien osiągnąć uczeń na poszczególnych etapach nauczania z uwzględnieniem poszczególnych klas i cykliów ,tj. cykl czteroletni i sześcioletni .

Czas osiągania poszczególnych etapów jest różny u każdego ucznia i zależy od jego uzdolnień oraz systematycznej pracy. Dlatego przedstawione treści nauczania ; podstawy, warsztat , technika oraz zaproponowana literatura należy traktować jako obowiązujące minimum.

W przypadku uczniów o wyższych uzdolnieniach niż średnie ,zdobywanie umiejętność poszczególnych etapów będzie następowało szybciej a rolą nauczyciela jest elastyczny dobór odpowiednich ćwiczeń , zadań, treści dydaktycznych i literatury

Nauczyciel realizujący program powinien aktywizować ucznia, poprzez dobór tematów interesujących ucznia i mobilizujących go do pracy.

Uczeń musi mieć przekonanie, że przez systematyczną i prawidłową pracę jest w stanie zrealizować stawiane przed nim wymagania.

Przedstawione są również efekty kształcenia po zakończeniu nauki w szkole muzycznej I stopnia.

Wykształcenie uzyskane przez absolwenta szkoły I stopnia przygotowuje go do muzykowania solowego i zespołowego, czynnego uczestnictwa w tzw. amatorskim życiu muzycznym, świadomego odbioru muzyki oraz kontynuacji nauki w szkole II stopnia

I. CELE KSZTAŁCENIA - WYMAGANIA OGÓLNE

1. Kształcenie umiejętności gry na instrumencie

Uczeń utrwala i rozwija umiejętności oraz poziom gry na instrumencie. Kształci podstawowe umiejętności gry i poznaje możliwości techniczne instrumentu.

2. Rozbudzenie zainteresowania muzyką

Rozwijanie zainteresowań i uzdolnień muzycznych ucznia dostosowane do wieku i predyspozycji , kształtowanie jego wrażliwości estetycznej, wyobraźni muzycznej , poprzez uczęszczanie na koncerty , słuchanie nagrań, udział w życiu muzycznym szkoły i w środowisku . Zdobywa podstawową wiedzę o muzyce i o instrumencie.

3. Kształcenie umiejętności samodzielnej pracy

Uczeń odpowiedzialnie wykorzystuje czas przeznaczony na pracę z instrumentem. Przygotowuje i wykonuje dzieła muzyczne, zgodnie z kanonami stylu i formy muzycznej.

4. Opanowane podstawowych umiejętności w grze na instrumencie

Uczeń zdobywa wiedzę dotyczącą budowy, funkcjonowania i konserwacji instrumentu.
Zapoznaje się z podstawami technicznego warsztatu instrumentalisty.
Poznaje podstawowe terminy i nazwy niezbędne do odczytania i realizacji tekstu muzycznego oraz sposób ich zapisu

5. Przygotowanie do samodzielnej pracy nad repertuarem

Uczeń, pod kierunkiem nauczyciela poznaje sposoby samodzielnej pracy w zakresie jej organizacji, kontroli i samooceny.
Prezentuje swoje umiejętności i postępy w grze na trąbce.
Realizuje zadania artystyczne indywidualnie i w zespole.

6. Przygotowanie ucznia do publicznych występów solowych i zespołowych oraz uczestnictwa w życiu muzycznym

Uczeń posiada umiejętności pracy w dużym zespole wykonawczym. Uczeń bierze udział w projektach szkolnych oraz poza placówką. Zdobywa doświadczenie estradowe i rozwija swoje kompetencje. Jest świadomym odbiorcą sztuki i muzyki.
Uczeń poznaje zasady występów publicznych: umiejętności koncentracji, prezentacji estradowej oraz współpracy z innymi instrumentalistami.
Pracuje nad swoją stabilnością emocjonalną.
Uczestniczy jako solista i kameralista w audycjach, koncertach, konkursach, przesłuchaniach i warsztatach mistrzowskich.
Kształci swoją pamięć muzyczną i koncentrację niezbędną przed i podczas występu.
Potrafi prawidłowo ocenić swoją prezentację
Wykorzystuje technologię informacyjną i komunikacyjną w procesie kształcenia i własnego rozwoju artystycznego

7. Wykorzystanie nabytej wiedzy i umiejętności w praktyce.

Uczeń realizuje indywidualne i zespołowe projekty artystyczne w zakresie swojej specjalności.

II. CELE KSZTAŁCENIA - WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

1. Umuzykalnienie i rozbudzenie zainteresowania muzyką, kształcenie rozwoju i przygotowanie do aktywnego udziału w życiu muzycznym.

Uczęszcza na koncerty, audycje muzyczne, słucha nagrań,
Jest zachęcany do wypowiedzi na temat doznań artystycznych.
Uczestniczy w życiu muzycznym szkoły i środowiska lokalnego, oraz w wydarzeniach kulturalnych i artystycznych.
Posiada podstawową wiedzę na temat historii i budowy swojego instrumentu.

Przestrzega zasad dobrego wychowania.

Rozwija uzdolnienia muzyczne odpowiednio do swoich możliwości fizycznych i wieku

Poznaje właściwości techniczne i wyrazowe instrumentu.

Odróżnia i nazywa podstawowe gatunki muzyczne,

Zdobywa i wykorzystuje wiadomości o muzyce z dostępnych mu źródeł.

Uczestniczy w różnych formach muzykowania zespołowego.

Realizuje w sposób odpowiedzialny powierzone mu obowiązki i zadania w małych i dużych zespołach muzycznych.

Ma poczucie współodpowiedzialności za efekt końcowy pracy w zespole.

Wypowiada się w sposób prosty i zrozumiały na temat doznań artystycznych.

Sposoby realizacji celu:

Uczeń uczestniczy jako słuchacz w koncertach przeznaczonych dla dzieci i młodzieży

Bierze udział w organizowanych przez szkołę audycjach koncertach szkolnych, warsztatach muzycznych, lekcjach otwartych, skierowanych do odpowiedniej grupy wiekowej,

Słucha nagrań muzycznych nie tylko w zakresie swojego instrumentu w celu kształcenia umiejętności rozróżniania podstawowych gatunków muzycznych

Chętnie formułuje swoje opinie i wypowiedzi na temat wysłuchanych utworów muzycznych, koncertów i przedstawień.

Dostosowuje swój ubiór i zachowanie zwyczajowo wymagane w miejscach publicznych (sale koncertowe, teatry).

Wykonuje utwory przeznaczone dla dwóch lub więcej wykonawców.

2.Opanowanie i kształcenie podstawowych umiejętności oraz doskonalenie gry na instrumencie

Uczeń:

Zachowuje prawidłową postawę podczas gry na instrumencie.

Uczeń zna historię, budowę i odmiany instrumentu w pełnym zakresie

Prawidłowo posługuje się aparatem gry, osiągając swobodę i biegłość techniczną

Posiada umiejętności techniczne , umożliwiające stosowanie różnych rodzajów artykulacji: legato, staccato, non legato

Aktywnie współpracuje z akompaniatorem

Potrafi samodzielnie zaśpiewać i odtworzyć, opracować krótkie proste melodie i utwory.

Potrafi czytać nuty a vista i transponować na miarę swoich możliwości

Rozwija umiejętności techniczne i interpretacyjne

Poznaje i włącza do swojego repertuaru wybrane fragmenty partii orkiestrowych

Zna notacje i samodzielnie odczytuje zapis nutowy z uwzględnieniem zapisu artykulacyjnego i dynamicznego.

Posiada wyobrażenie prawidłowego dźwięku ze szczególnym uwzględnieniem techniki oddechowej, jest wrażliwy na emisję, jakość i intonację dźwięku.

Samodzielnie opracowuje krótkie, łatwe utwory

3. Wykorzystanie nabytej wiedzy i umiejętności w praktyce

Uczeń :

Samodzielnie odczytuje zapis nutowy ,

Dokonuje oceny swojej gry i koryguje popełniane błędy ,

Realizuje w sposób odpowiedzialny powierzone mu zadania, m.in. w prostych formach muzykowania zespołowego

Postępuje zgodnie z zasadami etyki koleżeńskej ,

4. Przygotowanie do czynnego udziału w życiu muzycznym oraz do występów publicznych

Posiada umiejętności koncentracji i krytycznej oceny swoich występów

Uczestniczy jako solista i kameralista w audycjach, koncertach, konkursach i przesłuchaniach

Potrafi grać z akompaniamentem oraz część programu koncertowego wykonuje na pamięć

Samodzielnie wykonuje zadania wyznaczone przez nauczyciela

Uczestniczy w różnych formach życia muzycznego

TREŚCI NAUCZANIA - zagadnienia techniczne , sposoby realizacji.

CYKL CZTEROLETNI

KLASA I

Podstawy , warsztat oraz sposoby realizacji

historia trąbki, geneza

zasady higieny osobistej i dbałości o instrument, ustnik i nuty

prawidłowa postawa ucznia przy grze, ułożenie rąk, palców,

wyprostowana, symetryczna sylwetka

bziuczenie na ustach, na ustniku (łączenie technik), gra melodii na ustach i ustniku, powtarzanie melodii granej na pianinie

Stosowanie pomocy – rurki, worek ,kółeczko, kartki papieru, spirometr

swobodne poruszanie się po dźwiękach w obrębie około półtorej oktawy; od g-c2 podstawowa

umiejętność zgrania i synchronizacji w trakcie gry z akompaniamentem synchronizacja

wszystkich elementów gry

nauka gry z pamięci
technika oddechu, wydobycie dźwięku, kształtowanie jego jakości i intonacji rozwijanie
muzykalności

Ćwiczenia techniczne

ćwiczenia oddechowe:

bez przyrządów

ze spirometrem

z workiem anestezyjologicznym gra na

samych wargach

gra na kółeczku

gra na ustniku

gra na ustniku z instrumentem

synchronizacja poszczególnych elementów gry- zadęcia, oddechu, palcówki.

wolna, ale pewna palcówka w obrębie dostępnej skali.

stosowanie dwóch podstawowych technik artykulacyjnych; staccato i legato.

ćwiczenia kształtujące dźwięk, budujące siłę i kondycję

wydobywanie dźwięku głośno lub cicho, oraz rozróżnienie poziomów dynamicznych

wykonywanie prostych schematów i podziałów rytmicznych wraz z umiejętnością ich realizacji w utworach

gamy durowe i pasaże do 2-3 znaków w obrębie do 2 oktav

Literatura

L. Lutak Szkoła na trąbkę cz. 1 i 2

B. Ściełokow Etiudy

L.B. Arban yollstandige Schule fur Trompete

J.B. Arban Sto elementarnych etiud na trąbkę

J.Kolar Praktyczna szkoła na trąbkę wyd.Praga

L. Kalinowski Zbiór tańców i melodii na trąbkę i fortepian Ś.

Balasanian Szkoła gry na trąbce Wydawnictwo Toro pow-

Moskwa Hriestomatija cz 1, 2, 3

J Kalinowski Transkrypcje utworów z 16-18 wieku na trąbkę

Editio Musica Budapest Trombitamuzsika

KLASA 2

Podstawy , warsztat oraz sposoby realizacji

doskonalenie umiejętności wydobywania dźwięku
dbałość o ustabilizowaną „prawidłową sylwetkę”
dobra, automatyczna praca aparatu oddechowego
wypracowywanie skali w obrębie od g - e^2
kształcenie bezproblemowej synchronizacji wszystkich elementów gry kształtowanie dźwięku
brzmienia i intonacji
rozwijanie biegłości gry
doskonalenie gry z akompaniamentem
nauka czytania a vista
rozwijanie muzykalności oraz wrażliwości muzycznej
doskonalenie technik artykulacyjnych
wypracowywanie umiejętności samodoskonalenia
realizacja coraz trudniejszych i różnorodnych motywów rytmicznych

Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia na samych wargach i ustniku
Stosowanie spirometru, worka
Ćwiczenia z kartkami papieru i słomką
Długie dźwięki, gra legato na alikwotach
Doskonalenie biegłości języka
Praca z metronomem
Praca ze stroicielem i fortepianem
Doskonalenie wszystkich elementów technicznych i muzycznych
W oparciu o gamy i pasaże durowe i molowe w obrębie około 2 oktaf Staccato i legato do 2-3 znaków
Doskonalenie oddechu Praca nad emisją dźwięku -ćwiczenia na rurkach i spirometrze. -
ćwiczenia na kółeczku i ustniku. Doskonalenie muskulatury -ust ćwiczenia $p < f > p$.
Doskonalenie płynności skali-gamy staccato i legato. Długie dźwięki, ćwiczenia na sylabach ‘tu’
„ta” Pamięć muzyczna - czytanie a vista.

Literatura

Lutak Szkoła na trąbkę cz. 1 i 2 B. Ścietokow Etiudy
L.B. Arban yollstandige Schule fur Trompete

J.B. Arban Sto elementarnych etiud na trąbkę
J.Kolar Praktyczna szkoła na trąbkę wyd.Praga
L.Kalinowski Zbiór tańców i melodii na trąbkę i fortepian Ś.Balasanian Szkoła gry na trąbce
Wydawnictwo Toropow-Moskwa Hriestomatija czl 2 3
J Kalinowski Transkrypcje utworów z 16-18 wieku na trąbkę Editio Musica Budapest Trombitamuzsika
J.Francl Fanfara
J Hook Sonata nr 1 i 2
P. Clodomir Etiudy Charakterystyczne
Bednarczyk Mały Koncert
Schwaen Kleines Scherzo
Vander Cook Spica
Don Luis Milan Trzy Pawany
J Butkiewicz Wybór etiud na trąbkę
V.Scelkow Młody Kawalerzysta
G.F.Handel Adagio and Marziale
Clifford P. Barnes Młody Artysta

KLASA 3

Podstawy , warsztat oraz sposoby realizacji

doskonalenie dźwięku i jego wydobywania
budowanie siły i kondycji
rozwijanie skali oraz umiejętności poruszania się po niej ,

doskonalenie technik dynamicznych, artykulacyjnych,
doskonalenie intonacji
nauka słuchania i strojenia
rozwijanie wszystkich elementów techniki gry
rozwijanie wrażliwości i estetyki gry
nauka gry z pamięci i gry akompaniamentem

Doskonalenie elementów emisji, dźwięku, oddechu z klasy II (spirometr, kółko,)
Doskonalenie techniki opalcowania
Doskonalenie staccata oraz legata bez języka również na etiudach i utworach.
Stopniowanie dynamiki z zachowaniem brzmienia.
Doskonalenie pamięci muzycznej, czytanie a'vista, stabilność estradowa.

Ćwiczenia techniczne

gamy i pasaże durowe i molowe do 4-5 znakówgrane staccato i legato w różnym tempie i dynamice.
Tercje, pasaże rozłożone
ćwiczenia oddechowe ze spirometrem z workiem z kartkami papieru ze słomką, długie dźwięki w różnej dynamice
legata na alikwotach
gra na samych wargach,ustniku,łączenie tych sposobów
granie ze stroicielem i fortepianem
ćwiczenie z metronomem
doskonalenie wszystkich elementów technicznych i muzycznych
rozwijanie biegłości języka
Ćwiczenia przedęciowe na schematach
Doskonalenie strojenia, kontroli i korekty intonacji
Nauka umiejętności słyszenia harmonicznego Umiejętność dopasowania artykulacyjnego

LITERATURA

L.Lutak Szkoła na trąbkę cz. 1 i 2
B. Ściełokow Etiudy
L.B. Arban yollstandige Schule fur Trompete
J.B. Arban Sto elementarnych etiud na trąbkę
J.Kolar Praktyczna szkoła na trąbkę wyd.Praga
L.Kalinowski Zbiór tańców i melodii na trąbkę i fortepian
Ś.Balasanian Szkoła gry na trąbce
Wydawnictwo Toropow-Moskwa Hriestomatija czl 2 3
J Kalinowski Transkrypcje utworów z 16-18 wieku na trąbkę
Editio Musica Budapest Trombitamuzsika
J.Francł Fanfara
J Hook Sonata nr 1 i 2
P. Clodomir Etiudy Charakterystyczne
Bednarczyk Mały Koncert
 Ź. Schwaen Kleines Scherzo
 J. Vander Cook Spica
Don Luis Milan Trzy Pawany
J Butkiewicz Wybór etiud na trąbkę
V.Scelkow Młody Kawalerzysta
G.F.Handel Adagio and Marziale
Clifford P. Barnes Młody Artysta
R. Louthe 1 Concertino de concours
R.Bernard Fitzgerald Suita Angielska
J. Porret Concertino nr 3
C. Franc Panis angelicus
GF.Haendel Marsz
V. Cook Sinus
Clifford P. Barnes Młody Geniusz, Młody Mistrz
G.Ph. Telemann Sonata
Duety z Spielbuch fur Trompete

Duety ze Szkoły J. Kolarza cz 1i2
S.Lachowska Duety na Trąbki
Richard Jasiński – Blues & Boogie duety
Joseph Forestier – 12 duetów na trąbki
Kurt Janetzky – Duety na trąbkę
Jean Francois Michel – Trio Album
John Wallace – 14 duetów na trąbki
Duety I tria ze Szkoły L.Lutaka
Duety ze szkoły A.Arba

KLASA 4

Podstawy , warsztat oraz sposoby realizacji

kształtowanie szlachetnej barwy dźwięku
wyrabianie biegłości palców
budowanie i rozwijanie siły i kondycji
doskonalenie intonacji i strojenia
poszerzanie skali gry
doskonalenie umiejętności samodzielnej efektywnej pracy w domu rozwijanie
kreatywności ucznia
doskonalenie technik artykulacyjnych, dynamicznych
nauka czytania a vista
rozwijanie umiejętności gry z pamięci oraz z akompaniamentem
praktyka estradowa
rozwijanie muzykalności i wrażliwości muzycznej
Zagadnienia warsztatowe, sposoby realizacji
Doskonalenie zagadnień warsztatowych, technicznych z poprzednich lat: brzmienie,
sprawność techniczna, intonacja.
Ćwiczenia oddechowe i na ustniku.
Artykulacje pośrednie i legato na utworach i etiudach.
Praca nad początkiem dźwięku na spirometrze
Doskonalenie różnorodnego staccato
Pamięć muzyczna, muzykalność i labilność estradowa - śpiewanie materiału nutowego
Doskonalenie strojenia kontroli i korekty podczas gry
Nauka umiejętności słyszenia harmonicznego
Umiejętność dopasowania artykulacyjnego do akompaniamentu

Ćwiczenia techniczne

Gamy durowe i molowe, pasaże, tercje, gamy w progresji, schematy rytmiczne na gamach –
zwiększanie tempa. Ćwiczenia przedęciowe.Zagadnienia warsztatowe.
Doskonalenie zagadnień warsztatowych, technicznych z poprzednich lat: brzmienie,
sprawność techniczna, intonacja.
Ćwiczenia oddechowe , na ustach i na ustniku.
Artykulacje pośrednie i legato na utworach i etiudach.
Praca nad początkiem dźwięku na spirometrze

Pamięć muzyczna, muzykalność - śpiewanie materiału nutowego
Doskonalenie strojenia kontroli i korekty podczas gry z akompaniamentem
Nauka umiejętności słyszenia harmonicznego
Umiejętność dopasowania artykulacyjnego

Literatura

L. Lutak Szkoła na trąbkę cz. 1 i 2
B. Ściełokow Etiudy
L.B. Arban yollstandige Schule fur Trompete
J.B. Arban Sto elementarnych etiud na trąbkę
J.Kolar Praktyczna szkoła na trąbkę wyd.Praga
L.Kalinowski Zbiór tańców i melodii na trąbkę i fortepian
Ś.Balasanian Szkoła gry na trąbce
Wydawnictwo Toropow-Moskwa Hriestomatija czl 2 3
J Kalinowski Transkrypcje utworów z 16-18 wieku na trąbkę
Editio Musica Budapest Trombitamuzsika
J.Francl Fanfara
J Hook Sonata nr 1 i 2
P. Clodomir Etiudy Charakterystyczne
J. Bednarczyk Mały Koncert
J. Schwaen Kleines Scherzo
κ. Vander Cook Spica
Don Luis Milan Trzy Pawany
J Butkiewicz Wybór etiud na trąbkę
V.Scelkow Młody Kawalerzysta
G.F.Handel Adagio and Marziale
Clifford P. Barnes Młody Artysta
R. Louthe 1 Concertino de concours
R.Bernard Fitzgerald Suita Angielska
J. Porret Concertino nr 3
C. Franc Panis angelicus
GF.Haendel Marsz
V. Cook Sinus
Clifford P. Barnes Młody Geniusz, Młody Mistrz
G.Ph. Telemann Sonata

[asy trumpet solos or duets Amsco Music Publishing Company 1960 Paul Heyne Moderne
trompeter

Borst Rudolf Scale exercises for Trumpet

Bor Kalman Szkoła gry

Claude Gordon Szkoła gry

- Valek Sonata Eroico

P. Hindemith Sonata

R. Walentino Sonata

A. Diabelli Sonatina

Kurpiński Cayatina

Duety z Spielbuch für Trompete

Duety ze Szkoły J. Kolarczyka 1i2

S.Lachowska Duety na Trąbki

Richard Jasiński – Blues & Boogie duety

Joseph Forestier – 12 duetów na trąbki

Kurt Janetzky – Duety na trąbkę

Jean François Michel – Trio Album

John Wallace – 14 duetów na trąbki

Duety I tria ze Szkoły L.Lutaka

Duety ze szkoły A.Arbańska

Studia orkiestrowe

CYKL SZEŚCIOLETNI

KLASA I

Podstawy , warsztat oraz sposoby realizacji

Historia i pochodzenie instrumentu, różne odmiany, budowa, nauka jego pielęgnacji i konserwacji.

Pierwszy kontakt z instrumentem, prawidłowa postawa, zasady trzymania trąbki oraz poruszanie palcami.

Nauka opalcowania, uszeregowanie dźwięku w poszczególnych alikwotach.

Ćwiczenia przygotowujące prawidłowy oddech, rurki, kartka, tzw. „zupa”.

Ćwiczenia na ustniku i na kółeczku – bziuczenie oraz łączenie dźwięku w legatach.

Nauka prawidłowej koordynacji powietrza, ataku języka i palców.

Intonacja i technika.

Synchronizacja wszystkich elementów gry

Proste ćwiczenia pisane, rozróżnianie gry głośnej i cichej

Gra staccato i legato

LITERATURA

Utwory pisane i opracowane

Lutak – szkoła cz1

J.Kolar – szkoła cz 1

KLASA2

Podstawy ,warsztat oraz sposoby realizacji

Doskonalenie oddechu - ćwiczenia na worku, rurkach i spirometrze.

Praca nad emisją dźwięku -ćwiczenia na kółeczku i ustniku.

Doskonalenie muskulatury -ust ćwiczenia $p < f > p$.

Doskonalenie płynności skali – gamy do 1-2 znaków

Artikulacji staccato i legato.

Pamięć muzyczna - czytanie a'vista.

Doskonalenie biegłości i precyzji palców.

Synchronizacja wszystkich elementów gry , doskonalenie umiejętności wydobycia dźwięku dbałość o ustabilizowaną , prawidłową sylwetkę

LITERATURA

Utwory pisane i opracowane

Lutak – szkoła cz1

J.Kolar – szkoła cz 1

Szkoła gry na trąbce Wydawnictwo Toro pow-Moskwa

Hriestomatija cz 1, 2, 3

J.Kalinowski Transkrypcje utworów z 16-18 wieku na trąbkę

KLASA 3

Podstawy , warsztat oraz sposoby realizacji

Doskonalenie oddechu - ćwiczenia na worku, rurkach i spirometrze.

Praca nad emisją dźwięku-ćwiczenia na kółeczku i ustniku.

doskonalenie muskulatury -ust ćwiczenia $p < f > p$.

zasady higieny osobistej i dbałości o instrument, ustnik i nuty

prawidłowa postawa ucznia przy grze,

bziuczenie na ustach, na ustniku (łączenie technik), gra melodii na ustach i ustniku,

powtarzanie melodii granej na pianinie

Stosowanie pomocy – rurki,worek ,kółeczko, kartki papieru,spirometr

swobodne poruszanie się po dźwiękach w obrębie około półtorej oktawy; od g-c2

podstawowa umiejętność zgrania i synchronizacji w trakcie gry z akompaniamentem

synchronizacja wszystkich elementów gry

nauka gry z pamięci

technika oddechu, wydobycie dźwięku, kształtowanie jego jakości i intonacji ,
rozwijanie muzykalności

Ćwiczenia techniczne

ćwiczenia oddechowe:

bez przyrządów

ze spirometrem

z workiem anestezyjologicznym

gra na samych wargach

gra na kółeczku

gra na ustniku

gra na ustniku z instrumentem

synchronizacja poszczególnych elementów gry- zadęcia, oddechu, palcówki.

wolna, ale pewna palcówka w obrębie dostępnej skali.

stosowanie dwóch podstawowych technik artykulacyjnych; staccato i legato.

ćwiczenia kształtujące dźwięk, budujące siłę i kondycję

wydobywanie dźwięku głośno lub cicho, oraz rozróżnienie poziomów dynamicznych

wykonywanie prostych schematów i podziałów rytmicznych wraz z umiejętnością ich

realizacji w utworach

gamy durowe i pasaże do 2-3 znaków w obrębie do 2 oktaw

Literatura

L. Lutak Szkoła na trąbkę cz. 1 i 2

B. Ściełokow Etiudy

L.B. Arban yollstandige Schule fur Trompete

J.B. Arban Sto elementarnych etiud na trąbkę

J. Kolar Praktyczna szkoła na trąbkę wyd.Praga

L. Kalinowski Zbiór tańców i melodii na trąbkę i fortepian

Ś. Balasanian Szkoła gry na trąbce

Wydawnictwo Toro pow-Moskwa Hriestomatija cz 1,

2, 3

J Kalinowski Transkrypcje utworów z 16-18 wieku na trąbkę

Editio Musica Budapest Trombitamuzsika

KLASA 4

Podstawy , warsztat oraz sposoby realizacji

doskonalenie umiejętności wydobywania dźwięku
dbałość o ustabilizowaną „prawidłową sylwetkę”
doskonalenie słuchu harmonicznego
wspólne słuchanie muzyki solowej i zespołowej
dobra, automatyczna praca aparatu oddechowego
wypracowywanie skali w obrębie od g- e²
kształcenie bezproblemowej synchronizacji wszystkich elementów gry kształtowanie
dźwięku brzmienia i intonacji
rozwijanie biegłości gry
doskonalenie gry z akompaniamentem i na pamięć
nauka czytania a vista
rozwijanie muzykalności oraz wrażliwości muzycznej
doskonalenie technik artykulacyjnych
wypracowywanie umiejętności samodoskonalenia
realizacja coraz trudniejszych i różnorodnych motywów rytmicznych

Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia na samych wargach i ustniku
Stosowanie spirometru, worka
Ćwiczenia z kartkami papieru i słomką
Długie dźwięki, gra legato na alikwotach
Doskonalenie biegłości języka
Praca z metronomem
Praca ze stroicielem i fortepianem
Doskonalenie wszystkich elementów technicznych i muzycznych
W oparciu o gamy i pasaże durowe i molowe w obrębie około 2 oktaf Staccato i legato do
2-3 znaków , Doskonalenie oddechu -ćwiczenia na rurkach i spirometrze.
Praca nad emisją dźwięku -ćwiczenia na kółeczku i ustniku. Doskonalenie muskulatury -
ust ćwiczenia p < f > p. Doskonalenie płynności skali-gamy
Artykulacji staccato i legato, długie dźwięki, ćwiczenia na sylabach “tu” „ta”
Pamięć muzyczna - czytanie a’vista.

Literatura

Lutak Szkoła na trąbkę cz. 1 i 2 B. Ściełokowi Etiudy
L.B. Arban yollstandige Schule fur Trompete
J.B. Arban Sto elementarnych etiud na trąbkę
J.Kolar Praktyczna szkoła na trąbkę wyd.Praga
L.Kalinowski Zbiór tańców i melodii na trąbkę i fortepian
Ś.Balasanian Szkoła gry na trąbce
Wydawnictwo Toropow-Moskwa Hriestomatija cz I 2 3
J Kalinowski Transkrypcje utworów z 16-18 wieku na trąbkę
Editio Musica Budapest Trombitamuzsika
J.Francł Fanfara
J Hook Sonata nr 1 i 2
P. Clodomir Etiudy Charakterystyczne
J. Bednarczyk Mały Koncert
J. Schwaen Kleines Scherzo
J. Vander Cook Spica
Don Luis Milan Trzy Pawany
J Butkiewicz Wybór etiud na trąbkę
V.Scelkow Młody Kawalerzysta
G.F.Handel Adagio and Marziale
Clifford P. Barnes Młody Artysta
Duety z Spielbuch fur Trompete
Duety ze Szkoły J. Kolar cz 1i2
S.Lachowska Duety na Trąbki
Richard Jasiński – Blues & Boogie duety
Joseph Forestier – 12 duetów na trąbki

Kurt Janetzky – Duety na trąbkę

Jean Francois Michel – Trio Album
John Wallace – 14 duetów na trąbki
Duety I tria ze Szkoły L.Lutaka
Duety ze szkoły A.Arba

KLASA 5

Podstawy , warsztat oraz sposoby realizacji

doskonalenie dźwięku i jego wydobywania

budowanie siły i kondycji
rozwijanie skali oraz umiejętności poruszania się po niej ,
doskonalenie technik dynamicznych, artykulacyjnych, doskonalenie intonacji nauka
słuchania i strojenia rozwijanie wszystkich elementów techniki gry rozwijanie
wrażliwości i estetyki gry
nauka gry z pamięci i gry akompaniamentem
Doskonalenie elementów emisji, dźwięku, oddechu z klasy II (spirometr, kółko,)
Doskonalenie techniki opalcowania
Doskonalenie staccata oraz legata bez języka również na etiudach i utworach.
Stopniowanie dynamiki z zachowaniem brzmienia.
Doskonalenie pamięci muzycznej, czytanie a'vista, labilność estradowa.

Ćwiczenia techniczne

gamy i pasaże durowe i molowe do 4-5 znakówgrane staccato i legato w różnym tempie i
dynamice. Tercje, pasaże rozłożone
ćwiczenia oddechowe ze spirometrem z workiem z kartkami papieru ze słomką,
długie dźwięki w różnej dynamice
legata na alikwotach
gra na samych wargach,ustniku,łączenie tych sposobów
granie ze stroicielem i fortepianem
ćwiczenie z metronomem
doskonalenie wszystkich elementów technicznych i muzycznych
rozwijanie biegłości języka
Ćwiczenia przedęciowe na schematach
Doskonalenie strojenia kontroli i korekty podczas gry z akompaniamentem
Nauka umiejętności słyszenia harmonicznego
Umiejętność dopasowania artykulacyjnego do akompamiamentu

LITERATURA

L.Lutak Szkoła na trąbkę cz. 1 i 2
B. Ściełokow Etiudy
L.B. Arban yollstandige Schule fur Trompete
J.B. Arban Sto elementarnych etiud na trąbkę
J.Kolar Praktyczna szkoła na trąbkę wyd.Praga
L.Kalinowski Zbiór tańców i melodii na trąbkę i fortepian

Ś.Balasanian Szkoła gry na trąbce

Wydawnictwo Toropow-Moskwa Hriestomatija czl 2 3

J Kalinowski Transkrypcje utworów z 16-18 wieku na trąbkę

Editio Musica Budapest Trombitamuzsika

J.Francl Fanfara

J Hook Sonata nr 1 i 2

P. Clodomir Etiudy Charakterystyczne

K. Bednarczyk Mały Koncert

L. Schwaen Kleines Scherzo Vander Cook -Spica

Don Luis Milan Trzy Pawany

J Butkiecz -Wybór etiud

Młody Kawalerzysta

G.F.Handel Adagio and Marziale Clifford P. Barnes

Młody Artysta R. Louthe

1 Concertino de concours

R.Bernard Fitzgerald Suita Angielska

J. Porret Concertino nr 3

C. Franc Panis angelicus

GF.Haendel Marsz

V. Cook Sinus

Clifford P. Barnes Młody Geniusz, Młody Mistrz

G.Ph. Telemann Sonata

Duety z Spielbuch fur Trompete

Duety ze Szkoły J. Kolarz cz 1i2

S.Lachowska Duety na Trąbki

Richard Jasiński – Blues & Boogie duety

Joseph Forestier – 12 duetów na trąbki

Kurt Janetzky – Duety na trąbkę

Jean Francois Michel – Trio Album

John Wallace – 14 duetów na trąbki

Duety I tria ze Szkoły L.Lutaka

Duety ze szkoły A.Arbańska

KLASA 6

Podstawy , warsztat oraz sposoby realizacji

kształtowanie szlachetnej barwy dźwięku

wyrabianie biegłości palców

budowanie i rozwijanie siły i kondycji

doskonalenie intonacji i strojenia

poszerzanie skali gry

doskonalenie umiejętności samodzielnej efektywnej pracy w domu

rozwijanie kreatywności ucznia

doskonalenie technik artykulacyjnych, dynamicznych

nauka czytania a vista

rozwijanie umiejętności gry z pamięci razem z akompaniamentem
praktyka estradowa
rozwijanie muzykalności i wrażliwości muzycznej
Zagadnienia warsztatowe., sposoby realizacji
Doskonalenie zagadnień warsztatowych, technicznych z poprzednich lat:
brzmienie,
sprawność techniczna, intonacja.
Ćwiczenia oddechowe i na ustniku.
Artykulacje pośrednie i legato na utworach i etiudach.
Praca nad początkiem dźwięku na spirometrze
Doskonalenie różnorodnego staccato
Pamięć muzyczna, muzykalność i stabilność estradowa - śpiewanie materiału
nutowego
Doskonalenie strojenia, kontroli i korekty podczas gry
Nauka umiejętności słyszenia harmonicznego

Ćwiczenia techniczne

Gamy durowe i molowe, pasaże, tercje, gamy w progresji, schematy rytmiczne na gamach –zwiększanie tempa. Ćwiczenia przedęciowe. Zagadnienia warsztatowe.
Doskonalenie zagadnień warsztatowych, technicznych z poprzednich lat: brzmienie, sprawność techniczna, intonacja.
Ćwiczenia oddechowe , na ustach i na ustniku.
Artykulacje pośrednie i legato na utworach i etiudach.
Praca nad początkiem dźwięku na spirometrze
Doskonalenie staccato suwakowego.
Pamięć muzyczna, muzykalność - śpiewanie materiału nutowego
Doskonalenie strojenia kontroli i korekty podczas gry z akompaniamentem
Nauka umiejętności słyszenia harmonicznego

Literatura

L. Lutak Szkoła na trąbkę cz. 1 i 2
B. Ściełokow Etiudy
L.B. Arban yollstandige Schule fur Trompete
J.B. Arban Sto elementarnych etiud na trąbkę
J.Kolar Praktyczna szkoła na trąbkę wyd.Praga
L.Kalinowski Zbiór tańców i melodii na trąbkę i fortepian
Ś.Balasanian Szkoła gry na trąbce
Wydawnictwo Toropow-Moskwa Hriestomatija czl 2 3
J Kalinowski Transkrypcje utworów z 16-18 wieku na trąbkę
Editio Musica Budapest Trombitamuzsika
J.Francl Fanfara
J Hook Sonata nr 1 i 2

P. Clodomir Etiudy Charakterystyczne
 L. Bednarczyk Mały Koncert
 M. Schwaen Kleines Scherzo Vander Cook
 Spica
 Don Luis Milan Trzy Pawany
 J Butkiewicz Wybór etiud na trąbkę
 V.Scelkow Młody Kawalerzysta
 G.F.Handel Adagio and Marziale Clifford
 P. Barnes Młody Artysta
 R. Louthe 1 Concertino de concours
 R.Bernard Fitzgerald Suita Angielska J.
 Porret Concertino nr3

 C. Franc Panis angelicus
 GF.Haendel Marsz
 V. Cook Sinus
 Clifford P. Barnes Młody Geniusz, Młody Mistrz
 G.Ph. Telemann Sonata
 [asy trumpet solos or duets Amsco Music Publishing Com pany 1960 Paul Heyne
 Moderne trompeter
 Borst Rudolf Scale exsercises for Trum pet
 Bor Kalman Szkoła gry
 Claude Gordon Szkoła gry
 • Valek Sonata Eroico
 P. Hindemith Sonata
 R. Walentino Sonata
 A. Diabelli Sonatina
 Kurpiński Cayatina
 Duety z Spielbuch fur Trompete
 Duety ze Szkoły J. Kolarz 1i2
 S.Lachowska Duety na Trąbki
 Richard Jasiński – Blues & Boogie duety
 Joseph Forestier – 12 duetów na trąbki
 Kurt Janetzky – Duety na trąbkę
 Jean Francois Michel – Trio Album
 John Wallace – 14 duetów na trąbki
 Duety I tria ze Szkoły L.Lutaka
 Duety ze szkoły A.Arba
 Studia orkiestrowe

Działania podejmowane przez nauczyciela w obszarze opanowania podstawowych umiejętności gry na instrumencie muszą być powiązane w pewien logiczny ciąg. Nowy materiał nauczania powinien bazować na umiejętnościach już zdobytych oraz wprowadzać nowe elementy techniczne, pozwalające na rozwój ucznia. Należy zwrócić uwagę na atrakcyjny dla ucznia dobór repertuaru i zachować odpowiednie proporcje między materiałem ćwiczeniowym, na którym uczeń zdobywa umiejętności ruchowo –

wykonawcze i materiałem „repertuarowym”, na którym uczeń przyswaja sobie obok umiejętności technicznych także umiejętności interpretacyjno – wykonawcy

3. Ukierunkowanie ucznia do samodzielnej pracy nad problemami

Uczeń:

Uczeń rozumie i potrafi realizować w domu wskazówki nauczyciela,
Realizuje indywidualnie i zespołowo zadania artystyczne na instrumencie.
Poznaje sposoby samodzielnej pracy w zakresie jej organizacji ,potrafi samodzielnie kontrolować intonację, rytm i jakość dźwięku.
Prezentuje umiejętności i postępy w grze na instrumencie

Uczeń:

- zna i stosuje metody ćwiczenia w domu,
- wykształcił umiejętność systematycznego ćwiczenia i korekty błędów,
- rozwiązuje problemy poprzez realizowanie wskazówek nauczyciela.
- samodzielnie wdraża założenia opracowanego z pedagogiem planu pracy nad utworem,
- zna metody ćwiczenia i sposoby ich praktycznego zastosowania, samodzielnie odczytuje prosty tekst nutow
kontroluje na bieżąco jakość dźwięku, intonację i rytm.

Sposoby realizacji celu :

Na każdym etapie nauki uczeń podczas lekcji dokonuje samooceny zrealizowanych zadań w domu. Nauczyciel dokonując omówienia objaśnia mu mocne i słabe strony realizacji Przedstawia sposoby i ćwiczenia niezbędne do poprawy wykonywanych zadań

Stopniowo, w miarę rozwoju i zaawansowania umiejętności ucznia pozostawia mu coraz więcej swobody w sposobach pracy nad zadaniem materiałem.

4. Przygotowanie ucznia do występów solowych

Uczeń poznaje zasady występów publicznych: umiejętności koncentracji, prezentacji estradowej .

Pracuje nad swoją labilnością emocjonalną.

Uczestniczy jako solista w audycjach, koncertach, konkursach ,przesłuchaniach i warsztatach mistrzowskich.

Kształci swoją pamięć muzyczną ,i koncentrację niezbędną przed i podczas występu.

Potrafi prawidłowo ocenić swoją prezentację

Uczeń:

- zna i stosuje zasady zachowania się na estradzie oraz kryteria doboru ubioru,

- współpracuje z pianistą - akompaniatorem lub nauczycielem (grając w duetach),
- realizuje proste założenia muzyczne, dotyczące artykulacji, dynamiki i ogólnego wyrazu artystycznego
- opanował sposoby koncentracji w trakcie występu,
- poznał i stosuje różne techniki zapamiętywania utworów,
- zdobył praktykę estradową,
- realizuje na estradzie założenia muzyczne (artykulację, dynamikę, dba o jakość i estetykę dźwięku oraz ogólny wyraz artystyczny).

Sposoby realizacji celu:

- uczeń otrzymuje od nauczyciela szczegółowe instrukcje dotyczące występu – sposobu zachowania się na estradzie oraz ubioru,
- nauczyciel organizuje uczniowi „próbne” występy w klasie. Po każdym występie omawia z uczniem stopień zrealizowania przez niego założeń muzycznych i udziela wskazówek do dalszej pracy,
- nagrywanie występów – to forma pozwalająca uczniowi dokładnie obejrzeć i przeanalizować swój aparat gry, zachowanie się na estradzie oraz ocenić stopień zrealizowania celów artystycznych,
- nauczyciel kształci umiejętność współpracy ucznia z pianistą – akompaniatorem
- nauczyciel od początku edukacji stopniowo zapoznaje ucznia z różnymi technikami zapamiętywania utworów.

III. FORMY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ UCZNIA, ROLA I KRYTERIA OCENY UCZNIA

Sposób oceniania ma wpływ na stosunek ucznia do przedmiotu, a więc także na efektywność nauczania. W opinii nauczycieli ocenianie kształtujące motywuje dzieci do dalszej, skutecznej nauki. Należy docenić wszelką aktywność ucznia oraz wziąć również pod uwagę wysiłek wkładany przez niego w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki zajęć artystycznych.

Do najważniejszych kryteriów oceny należy zaliczyć:

- stopień spełnienia wymagań edukacyjnych w danym roku nauki (postępy w zdobywaniu umiejętności technicznych, muzycznych),
- pilność i systematyczność ucznia w nauce,
- jakość wykonan artystycznych.

Formy sprawdzania:

- popisy (audycje klasowe, sekcyjne, szkolne, pozaszkolne, koncerty),
- przesłuchania,

- egzaminy,
- przesłuchania CEA o różnym zasięgu,
- konkursy (szkolne, regionalne, ogólnopolskie, międzynarodowe),
- dokonywanie nagrań z występów ucznia i analizowanie stopnia zrealizowanych przez niego założeń artystycznych.

Ponadto ocenie przez pedagoga podlega również:

- stopień przygotowania się ucznia do zajęć (sprawdzenie pracy domowej),
- bieżąca praca ucznia podczas zajęć .

Czynnikiem motywującym do intensywnej pracy może być stosowanie przez pedagoga różnego systemu nagród, np. za dobrze przygotowaną lekcję - naklejka lub ocena częściowa.

Szczegółowe zasady oceniania uczniów określa Wewnętrzny System oceniania (WSO).

Pracę ucznia ocenia się według następujących kryteriów:

- **ocenę celującą** otrzymuje uczeń, będący laureatem konkursów i przesłuchań, prezentuje grę bezbłędną muzycznie i technicznie oraz ciekawą artystycznie. Ponadto wykazuje się nienaganną i wzorową postawą w zakresie kultury osobistej oraz poszanowania instrumentów i mienia szkolnego,
- **ocenę bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który prezentuje grę bezbłędną technicznie i muzycznie, opanował zakres materiału obowiązujący w danej klasie wykonał program w całości z pamięci,
- **ocenę dobrą** otrzymuje uczeń, który opanował materiał nauczania danej klasy według obowiązującego programu, i prezentuje grę poprawną technicznie i muzycznie,
- **ocenę dostateczną** otrzymuje uczeń, który wykonał program z niedociągnięciami muzyczno–technicznymi, intonacyjnymi i pamięciowymi, lecz opanował grę na instrumencie umożliwiającą postępy w dalszej nauce przy systematycznej pracy,
- **ocenę dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który nie opanował minimum programowego w danej klasie, jego wykonanie utworów charakteryzuje się brakami techniczno–muzycznymi, jednak nie wykluczającymi postępów przy dalszej systematycznej pracy,
- **ocenę niedostateczną** otrzymuje uczeń, który nie opanował minimum materiału przewidzianego w programie nauczania danej klasy oraz nie rokuje nadziei na dalszy rozwój muzyczno – artystyczny nawet przy intensywnej pracy.

Uczeń wykonuje program egzaminacyjny z pamięci. W przypadku niespełnienia tego wymagania jego ocenę obniża się o jedną notę niżej.

IV. ELEMENTY KONIECZNE I UZUPELNIAJĄCE POMOCNE W REALIZACJI PROGRAMU NAUCZANIA

W procesie kształcenia na instrumentach dętych (trąbka) wykorzystuje się przyrządy stymulujące i kontrolujące prawidłowy oddech. Proste rurki, spirometry różnych konstrukcji, ustniki otwarte, przyrządy antydociskowe itp. Szkoła powinna posiadać odpowiednie instrumentarium niezbędne do realizacji treści zawartych w programie. Instrumenty mniejsze o lekkiej wadze (również plastikowe) przydatne w nauce uczniów pierwszych klas cyklu sześcioletniego. Uczeń powinien posiadać instrument do ćwiczeń w domu.

Salę powinny być wyposażone w pomoce dydaktyczne, m.in. pulpity, krzesła, lustro.

V. EFEKTY KSZTAŁCENIA NA KONIEC NAUKI W SZKOLE I STOPNIA

Uczeń:

- zna historię swojej dziedziny artystycznej, szanuje dziedzictwo kulturowe swojego i innych narodów,
- przestrzega zasad kultury, etyki, prawa autorskiego oraz innych przepisów prawa związanych z ochroną dóbr kultury,
- posiada wiedzę niezbędną do rozwijania gry na instrumencie i do świadomego uczestnictwa w życiu muzycznym, zna związki między swoją i innymi dziedzinami sztuki,
- prezentuje swoje dokonania
- uczestniczy w życiu kulturalnym
- zna i stosuje zasady dotyczące występów publicznych ze szczególnym uwzględnieniem zachowania i stroju
- kreatywnie realizuje zadania, wykazując się wrażliwością artystyczną,
- podejmuje inicjatywy wynikające z rozwijania pasji muzycznej,
- publicznie prezentuje swoje dokonania artystyczne,
- realizuje indywidualnie i zespołowo zadania oraz projekty artystyczne w zakresie swojej specjalności
- pracuje w zespole w ramach przydzielonych zadań, biorąc współodpowiedzialność za efekt końcowy tej pracy
- komunikuje się i współpracuje z członkami zespołu,
- gra na instrumencie, posługując się prawidłowo aparatem gry,
- czyta nuty ze zrozumieniem w zakresie umożliwiającym mu wykonanie a vista nieskomplikowanych utworów muzycznych,
- wykorzystuje umiejętności i wiedzę ogólnomuzyczną w zakresie niezbędnym do zrozumienia i wykonywania utworów,
- świadomie wykorzystuje słuch muzyczny w działaniach praktycznych,
- realizuje wskazówki wykonawcze ze zrozumieniem,
- ocenia jakość wykonywanych zadań,
- buduje relacje oparte na zaufaniu,
- prezentuje postawę proaktywną,

- organizuje swoją pracę indywidualną,
- systematycznie rozwija swoje umiejętności,
- wykorzystuje techniki informacyjne i komunikacyjne,
- przewiduje skutki podejmowanych działań, konsekwentnie dąży do celu
- stosuje sposoby radzenia sobie ze stresem